

När allt förändras

Kurderna, den största folkgruppen i världen utan ett land. Mellanösterns egna zigenare, parasiter, och kackerlackor. Så skrev användaren TurkishKing5 i början av den 47 sidor långa Flashback-tråden 'Kurdernas historia (endast fakta tillåtet)'. Längre in i tråden uppmuntrade användarna i forumet till folkmord och tortyr på det kurdiska folket. Jag smällde igen datorn och började gråta medan jag ropade på mamma. Tonläget i tråden skildrar den unika relationen mellan kurder och turkar i Turkiet. Men när nioåriga Dilé råkade hamna på det ökända forumet förstod hon ingenting. Jag ville bli mer påläst om det område jag och min familj skulle åka till sommaren 2013, en resa innan allt förändrades den 15 juli 2016.

Från och med år 1300 hade människor från Europa, Afrika, Mellanöstern och Centralasien samlats på den Anatoliska halvön. En ny sammanflätning av politiska, religiösa, och sociala traditioner institutionaliserades och utvecklades till ett multikulturellt muslimskt imperium, det Osmanska riket. Imperiet föll år 1922.

Mellanösterns nuvarande politiska karta ritades efter första världskriget, då en stor del av områden bebodda av kurder gavs till turkar. Den samlade kurdiska befolkningen utgör idag mellan 30–40 miljoner människor. Kurderna har bott i ett område i vad som idag är Iran, Irak, och Syrien under 1000-tals år. Det uppskattas dock att hälften av världens kurder bor i Turkiet. Turkar som etnisk grupp har ingen genetisk eller kulturell relation med kurder eller med regionen där kurderna bor, i dagens sydöstra Turkiet

Efter att Mustafa Kemal Atatürk, landets förste president, utropade den turkiska republiken år 1923 började den kemalistiska omvandlingen av landet. Atatürks tankar utvecklades till den statsbärande ideologin, kemalismen, med grundpelarna sekularism och turkisk nationalism. Atatürk var övertygad om att det Osmanska rikets död var resultatet av dess multikulturella karaktär. Landet skulle därför omvandlas till en homogen nationalstat. Det avgörande elementet för att realisera kemalismen var enligt Atatürk att befolkningen skulle dela samma identitet, språk, och kultur. Detta innebar att kurderna, den största icke-turkiska gruppen i landet, skulle behöva assimileras. Kurdernas språk och klädsel förbjöds, samtidigt som turkiska namn ersatte namnen på kurdiska byar och städer. Med 15 egna emirat hade kurderna under det Osmanska riket haft olika former av självstyren. Reformerna som genomfördes under republikens första år resulterade därför i ett växande kurdiskt missnöje som ledde till många uppror från kurdernas sida. Det kändaste är upproret i staden Dersim 1937 där uppemot 70 000 kurder dödades och hundratals byar brändes ner av den turkiska armén.

Kemalismen har levt kvar i Turkiet sedan Atatürks död 1938 och syftar till att bevara den turkiska statens enighet och sekularism. Kurdiska organisationer fördöms av allmänheten då kurderna anses ha en separatistisk agenda i landet. Kurdernas fredliga försöka att göra sin röst hade inte fungerat utan snarare resulterat i mer förtryck. 1978 hade en falang bland kurderna fått nog av assimileringen och det Kurdiska Arbetarpartiet (PKK) grundades. PKK är idag listat som en terrorgrupp av Turkiet. Partiets ideologi är en blandning mellan socialism och nationalism, men med våldsamma inslag. Målet var kurdernas frigörelse, och partiet manade till uppror mot den turkiska staten. 1984 utbröt ett inbördeskrig i sydöstra Turkiet då PKK började angripa militära turkiska mål, men även turkisk och kurdisk civilbefolkning. Turkiet besvarade attackerna med att angripa den kurdiska civilbefolkningen.

1999 deklarerades vapenvila men 30 000 människor hade dödats, 3 000 kurdiska byar hade förstörts, och omkring tre miljoner människor hade tvingats på flykt till följd av kriget.

2002 var det parlamentsval och ett nytt politiskt läge hade uppstått i landet, vilket resulterade i att Turkiets moderna politiska historia tog en oväntad vändning. Istanbuls förre borgmästare Recep Tayyip Erdoğan förstod att han behövde ta avstånd från den konservativa islamism som utgjorde den enda oppositionen till kemalismen. Islamism skulle aldrig accepteras i enlighet med konstitutionen. Erdoğan bildade därför det moderata islamistiska partiet AKP som segrade överlägset. Under de närmsta tio åren ökade den ekonomiska tillväxten och levnadsstandarder. Regeringen stärkte även kurdernas rättigheter, vilket skapade en stark nationalistisk stämning hos den kurdiska befolkningen. Frihet och ett kurdiskt självbestämmande hade på länge inte känts så nära som det gjorde nu.

I början av juli 2013 landade min familj på den idag nedlagda flygplatsen 'Atatürk' i Istanbul. Flygplatsens namn konkretiserar hur det politiska läget i landet var under denna period. President Erdoğan hade mycket riktigt skapat ett större spelrum för islam, men det sekulära arvet från den turkiska landsfader Atatürk var fortfarande en central del i den turkiska konstitutionen vilket också syntes i landet. På flygplatsen var böckerna om Atatürk, nyckelknipporna med hans ansikte på, och andra stora upphängda porträtt på landsfadern många. Efter 3 timmars väntan flög vi sedan vidare med det statligt ägda företaget 'Turkish Airlines'. Som resenär fick man tillgång till en surfplatta med begränsade funktioner. Reklamen på dessa surfplattor innehöll Atatürk-vänlig propaganda, och utbudet av kurdiska låtar var stort. Vi flög mot den kurdiskt dominerade staden Nusaybin, vår hemstad. Nusaybin har aldrig känts som en turkisk stad, eftersom hela befolkning är kurder. På gatorna vajade kurdiska flaggor från fönster. Tröjor, halsband, och andra accessoarer med kurdiska flaggor på såldes i butiker. Det talades kurdiska på gatorna, och samtal om en förenad nation, "Ett Kurdistan", var livliga. Nationalistiska sånger på det kurdiska språket sjöngs öppet och högt i hela staden, och bilder på kurdiska ledare var upphängda överallt. Den turkiska närvaron var svag. Däremot fanns det många upphängda porträtt av Atatürk på olika statliga byggnader där den turkiska flaggan också vajade högt. Den kurdiska nationalismen i Nusaybin triumferade dock den turkiska statens försök att påtrycka turkisk nationalism. Men när vi skulle komma tillbaka nio år senare hade allt förändrats.

Under 1980-talet växte en annorlunda islamisk rörelse fram i Turkiet. Den så kallade Gülenrörelsen leddes av teologen Fethullah Gülen. Gülens anhängare arbetade inom rättsväsendet, militären, media och utbildningssystemet, och skapade därigenom ett globalt nätverk av företag, organisationer och skolor. AKP och Gülenrörelsen sågs länge som syskonorganisationer med det gemensamma målet att stärka islams roll i Turkiet. Men under Hösten 2013 väckte gülenistiska åklagare åtal för korruption mot AKP vilket utlöste en maktkamp mellan regeringen och rörelsen. Gülenistiska internetsidor blockerades, journalister greps, och hundratals människor åtalades för att ha kränkt presidenten genom kritiska uttalanden.

I slutet av maj 2016 terrorstämplades Gülenrörelsen av det turkiska parlamentet och fick namnet *Gülenistiska terrorrörelsen* (FETÖ). Samtidigt tros stödet för Gülen ha kulminerat under denna tid. Rörelsen hade infiltrerat turkiska institutioner så pass djupt att det var svårt att avgöra vem eller vilka som faktiskt var Gülen-sympatisörer. Konflikten mellan AKP och Gülenrörelsen nådde sin kulm den 15 juli 2016, det mest avgörande ögonblicket i Turkiets moderna historia. Delar av armén och flygvapnet försökte störta Erdoğan och hans regering, men kuppen var illa förberedd och slogs därför

snabbt ned. Det talas ofta om tiden innan och efter denna kväll då detta var dagen när allt förändrades.

Regeringen fastslog omedelbart att det var Gülenrörelsen som låg bakom kuppörsöket. Erdoğan satte genast i gång utrensningar av motståndare, inte bara av de involverade i kuppörsöket. Följande veckor greps fler än 100 000 människor, misstänkta för samröre med Gülen. Erdoğan utnyttjade situationen för att rättfärdiga ett mer auktoritärt styre. 2017 godkändes författningsändringar som gav Erdoğan nästintill diktatoriska befogenheter.

Även kurder som anklagats för samröre med PKK greps efter kuppörsöket. Många kurdiska tidningar förbjöds och parallellt med utrensningarna fortsatte kriget i sydöst som ruinerat flera kurdisktdominerade städer, bland annat min hemstad Nusaybin.

Den 11 juli 2022 skulle vi återigen besöka Nusaybin, första gången sedan 2013 innan kuppörsöket. Vi reste återigen med det statligt ägda företaget 'Turkish Airlines'. På surfplattorna fanns det denna gång inte en enda kurdisk låt att lyssna på, dessa hade rensats ut. Istället fick användaren rekommendationer om att lyssna på verser ur koranen, något som för 20 år sedan hade varit oacceptabelt i Turkiet.

Den allra största förändringen observerades dock när vi landade i Nusaybin. Staden som en gång varit känd som den kurdiska patriotismens huvudstad var nu livlös och förstörd. De turkiska flaggorna var många och vajade högt och ståtligt över staden, men inte en enda kurdisk flagga var upphängd någonstans. Barnen på gatorna pratade turkiska, och många av dem kunde inte tala sitt eget modersmål. Butikerna som tidigare sålt kurdiska kläder sålde nu turkiska landslagströjor och annan muslimsk utstyr. De nybyggda moskéerna var många och dekorerades med porträtt på Erdoğan. Flera av porträtten på Atatürk som tidigare varit upphängda i restauranger och sjukhus hade nu ersatts med bilder på Erdoğan.

Det jag reagerade starkast över var militärens höga närvaro i staden. Varje kväll åkte stridsvagnar fram och tillbaka på Nusaybins gator. De turkiska soldaternas iskalla blickar kontrollerade varenda steg som togs i staden. Den kurdiska glöden fanns inte längre kvar i Nusaybin, iallafall inte i offentligheten. Jag förstod inte varför den turkiska närvaron nu var så påträngande. Min morfar förklarade att förändringarna i Nusaybin inte berodde på att stödet till Erdoğan ökat. Istället visar statistik från presidentvalet 2018 att 90% av befolkningen i Nusaybin röstade på det prokurdiska vänsterpartiet HDP:s partiledare Selahattin Demirtaş. Det nya Nusaybin var konsekvensen av kuppörsöket 2016 och striderna mellan staten och PKK under samma tid.

Både HDP och PKK har haft ett stort inflytande i Nusaybin. HDP är ett fredligt parti till skillnad från PKK som använder sig utav våld för att införskaffa makt i staden. Om man som kurd uttrycker prokurdiska åsikter i Turkiet kallas man ofta terrorist, oavsett om man gör det fredligt eller våldsamt. Detta skapar uppfattningen om att den fredliga vägen till förändring inte fungerar, därav ansluter sig många ungdomar till PKK.

Under åren 2013–2017 hade ungdomar inom PKK byggt tunnlar och barrikader för att hålla statliga säkerhetsstyrkor utanför Nusaybin. Tidigare borgmästare (HDP) hade meddelat regeringen om detta, men informationen ignorerades. Samtidigt förlorade AKP sin parlamentariska majoritet i valet 2017 då HDP fick 13 procent av de nationella rösterna. Många tror att Erdoğan ignorerade upptrappningen för att kunna nedrusta Nusaybin, ett starkt fäste för HDP där 80% (det högsta resultatet i landet)

hade röstat "nej" under folkomröstningen 2017 gällande författningsändringar som skulle ge Erdoğan mer makt. Militären rev ner byggnader och hem vilket gjorde 30 000 människor hemlösa. Förstörelse av stadsdelar möjliggjorde en säkerhetsorienterad återuppbyggnad med breda gator och stora polisstationer som idag har gjort det omöjligt för kurder att organisera sig i Nusaybin.

Omvänt skyller regering på FETÖ för PKK-mobiliseringen utan egentliga motiveringar. Detta resulterade i att Nusaybins högt uppsatta HDP-politiker avsattes på grund av anklagelser om samröre med både Gülenister och PKK; anklagelser som efter kuppforsöket kunde leda till fängelsestraff. Nu tillsattes nya Erdoğan-vänliga, icke-folkvalda politiker, med målet att omvandla Nusaybin till en turkisk nationalistisk stad.

Sedan striderna i Nusaybin har nya problem uppstått. De statliga upphämtningarna av sopor har blivit färre. Vägarna är fyllda med sopsäckar och lukten skapar en ohållbar miljö att leva i. Periodvis slutar även elektricitet och vatten att nå hushållen. Grannstaden Midyat (AKP-fäste) delar vattenpumpar med Nusaybin, men har inte samma problem. Dessa nya problem kallas i folkmun för "Den allmänna bestraffningen", regimen vill straffa Nusaybin. Syftet med straffen och den tunga säkerhetsnärvaron är att få kurderna att ge upp. Befolkningen har mycket riktigt tystnat på grund av rädsla för regimen, men missnöjet är större än någonsin och kommer säkerligen snart att mynna ut i en ny konflikt. Att se sin hemstad falla för förtryck och anti-demokratiska värderingar, både från PKK och regimen, är otroligt sorgligt att bevittna. De turkiska flaggorna som vajar över staden visar att Erdoğan har vunnit. Frihet och en kurdisk självständighet har aldrig känts så långt borta.

Oavsett om det är kemalister eller den islamiska eliten som styr landet verkar kurderna alltid komma i kläm. Konflikten har pågått i decennier och på vägen har många människoliv skördats. Om ett självständigt Kurdistan någonsin kommer upprättas, och om konflikten någonsin kommer upphöra är det ingen som vet. Det politiska klimatet i Turkiet är oförutsägbart. Kemalismen som man aldrig skulle vända ryggen till, står idag som skugga till islamismen i landet. En dag i framtiden kanske allt kommer förändras igen. En dag i framtiden kanske den kurdiska befolkningen blir fri.